

Puhemies äänessä: Budjetti on eduskunnalle 64 miljardin euron arvoinen päätös

Eduskunnan puhemies Anu Vehviläinen:

Nyt se sitten tällä viikolla alkaa, nimittäin hallituksen esityksen käsittely ensi vuoden talousarvioksi. Käsittely alkaa täällä suuressa salissa niin sanotulla lähete keskustelulla.

Lähetekeskustelu tarkoittaa sitä, että esittelevä ministeri, tässä tapauksessa valtiovarainministeri Matti Vanhanen esittelee tämän ensi vuoden budjetin kokonaisuudessaan, lyhyessä puheenvuorossaan, ja sen jälkeen edustajat pääsevät keskustelemaan siitä. Kun muutaman tunnin yleiskeskustelu kokonaisuudesta on pidetty, mennään niin sanottuihin pääluokkakohtaisiin keskusteluihin.

Pääluokka tarkoittaa suurin piirtein samaa kuin ministeriö. Eli keskustelut käydään ministeriöittäin ja taas asianomaiset ministerit esittelevät oman hallinnonalansa ensi vuoden budjetin.

Sen jälkeen, kun neljän päivän lähete keskustelu tässä salissa on ohitse, koko budjetti menee erikoisvaliokuntaan. Päävaliokunta on tietysti valtiovarainvaliokunta, mutta budjettiesityksellä on merkitystä myös muiden valiokuntien työssä. Muut valiokunnat antavat oman hallinnonalansa osalta lausunnon valtiovarainvaliokunnalle. Esimerkiksi sivistysvaliokunta lausuu koulutus-, kulttuuri-, tiedeasioista ja muut valiokunnat samalla tavoin omilta alueiltaan. Valtiovarainvaliokunta tosiaan on päävaliokunta, kaiken kaikkiaan käsittelee koko syksyn budjettikokonaisuutta.

Yksittäisillä kansanedustajilla on myös mahdollisuus pyrkiä vaikuttamaan ensi vuoden budjettiin. Puhutaan niin sanotuista talousarvioaloitteista. Niitä tehdään satoja, luulen että aikaisempina vuosikymmeninä jopa tuhansia, mutta viime vuonnakin lähes neljäsataa. Erityisen paljon niitä tekevät oppositiopuolueiden edustajat ja monet niistä koskettavat oman vaalipiirin asioita. Tärkeä homma, että jokaisella edustajalla on mahdollisuus näitä aloitteita tehdä.

Iso juttu ovat oppositiopuolueiden eduskuntaryhmien vaihtoehtobudjetit. Jokainen oppositioryhmä tekee oman vaihtoehtoisen budjettinsa ja niistä käydään keskustelu myöhemmin syksyllä. Siinä tulee totta kai hallitus-oppositio -vastakkainasettelu että, kumman budjetti on parempi. Niitä oppositioryhmät valmistelevat syksyn mittaan ja myöhemmin niistä täällä salissa myös äänestetään.

Budjettiin liittyvät myös budjettilait, mikä tarkoittaa sitä, että hallitus haluaa ensi vuonna saattaa voimaan jonkun uuden asian, esimerkiksi ensi vuonna oppivelvollisuusiän pidentämisen.

Se tarkoittaa sitä, että tästä asiasta on olemassa erillinen laki, joka tulee tänne tänä syksynä sivistysvaliokunnan käsittelyyn. Asian sisältö hyväksytään tällaisessa erityisessä

laissa ja budjettiesityksessä on osoitettuna asialle rahat. Eli budjettilait liittyvät olennaisesti tähän valtion tulo- ja menoarviokokonaisuuteen.

Usein kysytään, voiko eduskuntakäsittelyssä vielä tulla muutoksia hallituksen tekemään budjettiesitykseen. Kyllä niitä voi, mutta suoraan sanoen: ei ihan valtavan paljon.

Tapana on, että jokainen hallitus jättää muutamia kymmeniä miljoonia euroja eduskunnalle, tällaista harkittavaa rahaa, ja valtiovarainvaliokunnassa katsotaan parhaimmalla tavalla, mihin niitä pieniä kohdennuksia tehdään lisää.

Jos olen käsittänyt oikein, ensi vuodelle on jätetty harkinnanvaraista eduskunnan päätettävää rahoitusta noin 40 miljoonaa euroa. Tästä rahoituksesta aiemmin aina käytettiin nimitystä "joululahjarahat" ja tällä tavalla sen varmasti moni katsojakin kaiken kaikkiaan tuntee.

Mitä muita muutoksia voi tulla kuin nämä pikkumuutokset niin sanotun joululahjarahan kautta? Tietysti hallituksella on oikeus koko syksyn käsittelyn ajan tehdä täydentäviä hallituksen esityksiä budjettiin. Jos muistan oikein, aina on ollut niin, että hallitus marraskuun lopulla, joulukuun alussa tekee vielä täydentävän esityksen eli niitä asioita, joita ei ole pystytty huomioimaan tai jotka ovat syksyllä vielä esille.

Sitten ovat ne kansanedustajien omat talousarvioaloitteet. Toki joskus on yksittäinenkin aloite päässyt läpi. Erityisesti silloin mahdollisuus on hyvä, jos on sellainen asia, johon valtiovarainvaliokunta päättää käyttää joululahjarahoista siihen tarkoitukseen, josta edustaja on tehnyt aloitteen. Silloin se voi tulla valtiovarainvaliokunnan esityksessä tänne saliin.

Muutaman kerran minun urani aikana on ollut myös niin, että yksittäinen aloite on mennyt täällä isossa salissa aivan viime tipassa, joulun alla, läpi. Pieniä muutoksia voi siis tulla.

Kun valtiovarainvaliokunta on koko syksyn käsitellyt budjettiesitystä, seuraa luonnollisesti palautekeskustelu tässä salissa.

Olen aika varma, että moni muistaa päivät joulukuussa, kun kaikki edustajat istuvat salissa ja äänestävät: satoja ja satoja ehdotuksia, "Jaa", "Ei", "Tyhjää", "Poissa". Se on se lopullinen käsittely ensi vuoden budjetille.

Täällä on vähän sellainen tapa, että vaalipiirien sisällä aina seurataan, kuka mitenkään äänestää ja niistä käydään sitten lehdistöissäkin vähän keskustelua, että onko kannattanut jotain aloitetta vai ei.

Kun tänä vuonna hallituksen budjettiriihi oli aika myöhäisessä vaiheessa, vasta syyskuun puolessa välissä, tarkoittaa se sitä, että budjettia käsitellään tässä talossa ja tässä salissa aina jouluviikolle saakka.

Eli tällä tavalla budjettiasiat tänäkin syksynä täällä talossa etenevät. Voit seurata keskustelua, jota budjetista käydään, eduskunnan verkkolähetysten kautta ja lähetekeskustelun alku tulee myös Ylellä televisiosta.